

El retorn de Bertrana

Quan els barcelonins van fer la vida impossible a Prudenci Bertrana, l'escriptor va abandonar definitivament la ciutat. En tornar-hi per un dia, al cap de vint-i-quatre anys, va dir en el discurs dels Jocs Florals: «Jo vaig marxar de Girona enduent-me'n Girona».

A la vista de l'exposició que ha muntat la Fundació Caixa de Barcelona, podríem girar aquella frase de l'inrevés i dir que Bertrana ha tornat a Girona portant-nos Girona. Portant-nos, tal com diu el títol, la Girona de «la seva època», una de les més riques i més apassionants de la història de la ciutat.

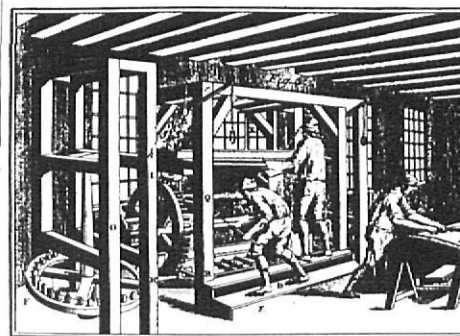
Amb els llibres, els retalls de diari, els dibuixos, les pintures i els manuscrits de Bertrana, excepcionalment reunits en un marc acollidor i propici a la contemplació detinguda, retorna tot l'esperit d'aquell moment fulgurant, exaltat per les efervescències del final de segle, en què el Modernisme va convertir Girona en el segon nucli cultural de Catalunya. Després d'un llarg desert de cinquanta anys, aquella època s'assembla un xic a la nostra: hi ha un relloriment de les arts i de les lletres, hi ha un retrobament de la pròpia identitat, hi ha la reivindicació de Girona com una ciutat de cultura, i tot plegat amb una acollida de la societat civil que no van pas tenir aquells insignes avantpassats. Per això és tan bo que tornin Bertrana i la seva època, amb una exposició que comporta alhora un cicle de conferències, una sèrie de visites escolars i l'edició d'un catàleg ben documentat. Tot ens ajuda a connectar amb aquella època, i valdria la pena que ho féssim, perquè és sens dubte, la millor època que tenim, i la més carregada de futur: un futur que ara ja ens hauríem de comprometre a convertir definitivament en present.

La vocació industrial

Quan Francesc Ferrer va començar a interessar-se per l'economia gironina del set-cents, era president de la Cambra de Comerç i Indústria i anava a Madrid tan poc com podia. Després, elegit senador, s'ha hagut d'acostumar a anar-hi molt sovint, i això li ha donat ocasió d'investigar sobre el mateix tema en fonts pràcticament inèdites, que amb prou feines havien cridat l'atenció de cap estudiós. Ferrer ha passat moltes hores a l'arxiu del Palau Reial i a l'Arxiu Històric Nacional i hi ha trobat documents molt eloqüents sobre la proto-industrialització gironina i sobre el comerç del segle XVIII, quan Catalunya tot just es refeia de la derrota de 1714 i començava un procés industrialitzador que seria progressiu fins a la fi del segle. Va ser un moment històric que segons Ferrer s'assembla a l'actual: un moment de transformacions i de canvis, amb la desaparició de l'antic eègim i el naixement d'una nova societat.

Amb aquests materials tan poc coneguts i tan plens de sorpreses estimulants, Ferrer ha confegit un llibre de quatre-centes pàgines que explica, amb plasticitat i amb rigor, un capítol fonamental de la nostra vida econòmica. L'obra, *L'economia del set-cents a les comarques gironines*, va ser presentada públicament a Girona per Ernest Lluch, potser el millor coneixedor d'aquesta mateixa època des que va fer la tesi doctoral en ciències econòmiques sobre el pensament econòmic a Catalunya entre 1760 i 1840. Lluch va dir que el llibre de Ferrer serà útil per explicar la complexitat de les terres gironines, i per desfer l'equívoc del seu caràcter exclusivament agrícola. «Convé que llegeixin això a Barcelona, on es pensen que aquí tots érem pagesos», va dir. I va recordar el cas emblemàtic de Beget, poble que vivia del contraban, del treball a mans per a empreses d'Olot i de Camprodon i dels teixits i mobles que exportava a Amèrica, i que ara els barcelonins s'han entestat a convertir en rústic, amb façanes repicades i rodes de carro a les portes de les cases que li donen un aire que mai no ha estat el seu.

paperets

Anècdotes al marge, la conclusió és òbvia: quan era estesa arreu la convicció de l'agricultura com a principal font de riquesa, i la indústria i el comerç eren tinguts com a empobridors i estèrils, els empresaris de Banyoles, Olot, Ripoll, Puigcerdà, Palafrugell o Sant Feliu de Guíxols van acreditar una vocació industrial i uns afanys comercials veritablement innovadors, i fins en algun cas van intuir els efectes beneficiosos d'un turisme tan incipient que encara no tenia ni nom. De la lucidesa i de l'esforç d'aquells homes en neix el nostre benestar d'avui. Com diu textualment un document de l'època, «de la industria viven familias que seguramente no existirían, o estarían miserables, vagas, pordioseras o en otro más infeliz estado».

Casanova a l'Empordà

Mentre els industrials i comerciants evocats per Francesc Ferrer començaven a forjar la nostra prosperitat, una tartana portava el cavaller Giacomo Casanova, en un viatge accidentat, pel vell camí de Girona i de l'Empordà fins a la ratlla de França. Així ho explica, almenys, Néstor Luján, periodista que en arribar a la maduresa ha esdevingut un novel·lista prolífic i que acaba de publicar la primera novel·la en català: *Casanova o la incapacitat de perversió*, crònica gairebé periodística d'un llarg i complicat itinerari físic i vital que comença a València amb una diligència tirada per sis mules i acaba enmig de la neu i el fang del Portús, amb una tartana solitària encaçada per perillous bandolers. De la mà de Luján, Casanova fa aquest camí embolicat amb una manta i armat fins a les dents, preparat per afrontar les emboscades que l'esperen a qualsevol revolt. Amb penes i treballs arriba fins a Figueres, amb «els seus edificis nets, precisos, obsessionants, i la poderosa imatge de la fortalesa, del castell orgullós i terrible», i sojorna a l'hostal de la Punta, al començament del carrer Nou. L'endemà al matí, sense sortir de casa, el viatger té la revelació de l'Empordà:

«Trencà el dia sota una tramuntanada fabulosa. El cel era d'un blau polimentat, el vent tallava com un diamant. L'aire era sobrenaturalment clar. La finestra de la cambra del cavaller componia el paisatge ordenat, finíssim, com si fos un quadre».

Casanova és, a partir d'ara, un personatge més per afegir a la llista dels qui han passat per aquest camí tan ple de gent, tan carregat d'història.

● L'urbanista Manuel Ribas i Piera ha dit, a propòsit de la Llei de Costes: «És una llei intervencionista, molesta, però em sembla que tots, amb el que ha passat, ens l'hem guanyada a pols». El periodista Joan Barril ha anat més enllà: «Estamos asistiendo al primer intento de resocialización del suelo que se ha hecho en los últimos años en España, y parece que ha salido demasiado tímido. Caerán chabolos y chiringuitos, pero el cemento armado de las costas resistirá emboscado en los recursos legales, en la lentitud de la justicia y en la demagogia política. Nadie levantará una pancarta para salvar a las pequeñas churrerías, pero se recurrirá a las más históricas esencias de la catalanidad para defender el baluarte inmobiliario de unos cuantos basándose en un quitame allá esas competencias. Durante muchos años la costa se ha estado regalando a las grandes fortunas del ladrillo y ahora, cuando alguien intenta ponerle precio al desafuero, resulta que sólo caen esos efímeros castillos de la golosina efímera...»

● A l'últim volum de les seves Memòries, Carlos Barral troba paraules noves i exactes per evocar la degradació de Calafell, paral·lela a la que durant els mateixos anys es va produir a la Costa Brava. Parla del «proceso de destitución» del paisatge, de «los infinitos signos de perversión absoluta y acelerada», de «la urgente, casi repentina desaparición de los signos de la identidad marinera del lugar», de «la desfiguración del lugar en una carrera loca e irreversible de suburbanización mercantil y balnearia» i de «la evaporación del lugar moral, una exhalación hacia la nada». Podem il·lustrar amb moltes imatges del nostre litoral les referències de Barral a «aquellos ayuntamientos de especuladores y canibales» o aquestes afirmacions contundents: «Nadie creía absolutamente en el pasado ni en las ventajas de la singularidad. Resultaba increíble la velocidad con que se producía aquel cambio, aquella transformación de la dignidad —de las dignidades— en una uniforme mentalidad tenderil, egoísta y mezquina». Dificíliment es podria descriure amb mots més precisos la realitat que tots hem conegut.